شاگرد.. پشک ناکام

......ئاسایی هر کسک بیو شار یان ناوچیک بکا ب کمکردنوی ئازارکانی ، بام ئو هاوکارییی ل دیدی" قنترات"و ب ئچت قابی بزنس و مامی بازرگانی و قازانجی ماددی ، کاتک کادرکی پارتی !!! بب ب قنتراتچی ئوا لماوی شش سا سلمانی ئکا ب هول و دهک جا نازانین ل ووی خزمتگوزارییوی یان ل ووی زری هزی چکدار تنها ب ب دوو شار وک" میلیشیاتی جکدار ، زقانی ، زیو ڤانی، پاراستن ، هزی تایبت ، پلیس. .هزی گوان ، هزی ئینجانیان ، دژ تیرر ، هزی بل و ئوی تر. .هزی وزارتی ناوخ و هزی سیخو خبخشکان...هتد.... بام ب قنترات گرتنی سلمانی دووپات کردنوی ئو استیی ک چن وک حیزب!! و پارتییکان وک" بسیج" هردم ل دیدی قنترات و بیسنزی قنتراتو ئوان هموو مسلکان ب مسل نیشتیمانیکانیشو ، ئوش ل چن لایکو سلمنراو وک جن کاتی خی "بزووتنوی ئیلول"یان وک قنتراتک ل شای ئرانو ورگرتبوو ، دواتر قنتراتی بگژا چوونوی برگری پشمرگی دوای ئاشبتاییان یابو ب " مفارزی خاصة" ب ووتی عسکری و "جاش" ب ووتی شعبی" ، پاشتریش هر همان حیزب و ل ی کادیرکانییو قنتراتی ب سلامت تپ بوونی " داعش"یان گرت ئست ب "کم کوژی شنگال و یزیدییکان ک دواتر بوو ب قنتراتی فرشتنی نوت ل لاین داعشو ب تورکیا ب دایی پارتی...جگ لوش "سلمانی" ل پنجا و شستکانی سدی ابردوو شاعیر و ک پیاوکانی ئیان ووت: خش ب وتن... ب عیلم و فن ، ئو سردمان حیزبی ئو تاز قنتراتچیی ل ناوچ و زدی خیان ب شی عشایرو سرقای ئو بوون کام"ئزبنی" سرک و مرجع.....

خ ئگر سلمانی ب قنترات ب شش سا بچت ژر کفی پارتییو ئو باشتر خکی شارک هموو خیان فری عربی بکن تا ل دووبار بوونوی دوا ژی ئابکی تر بتوانن وک"هاو"یک پشوازی ل میوانکان بکن ، دیار فربوونی "تورک"یش زرور تک ب پتوکردنی پیوندیی مژوویی و نوتییکانی ئم و تورکیا ، جگ لو گر لو شش سای قنتراتییا هر ب "مناقصة" حکومتیان دامزران با ووت بژکی "کاا" و"کاک" ل

یەک جیاکاتەوە...!!

ڕەنگە ئەمڕۆ سلێمانی بەدەست موسیبەتێکی سیاسی و ئابوورییەوە بناڵێنێ ، بەڵام بە قۆنتەرات گرتنییەوە لای ئەو کادیرەی پارتییەوە وەک بە قۆنتەراتگرتنی هەڵبژاردەی" ئەرجەنتین"ە لە لایەن "عدنان القیسی"وە… باشترین پرسیار ئەوەیە کە ئایا لە نەبوون یان کامە نەبوونی فیکر و مێشکا قۆنتەراتچییەکی حیزبی ئەتوانێ چی بکا کە ئەو شار و لەتەی کە باسی لەوە ئەکا لەگەڵ هەر بارانێکا خەڵکەکەی ئەبێ بە بەلەمی"ئیمارات"ی هات و چۆ بکەن چونکە ئەو دەڤەرە بە بە "دوبەی"ئەشوبهێنرێ ، گەر باس هەر باسی بە قۆنتەراتگرتنی سلێمانییەوە بە لە لایەن

حیزبی ئەو برادەوە بە یەکسەر وەک شار و لەتەکەی تر هەر بەبێ قۆنتەرات یەکسەر تەسلیم بە تورکیا نەکرێ و لە ڕووی "ئەمن "یشەوە جەندرمەی تورکی لە تەیارەی بێ تەیارەچی ئەمانپارێزن..!!

ئەو برادەرە کە حەزی لە" قۆنتەراتچێتی"یە هەقە شار و دەسەڵات لێیەک جیابکاتەوە گەر ئەو بکوژی باوکێک و سەرەکێک وەک یەک سەیر بکا باشتر وایە پێش ئەوەی خوو باتە قۆنتەراتچێتی بە کرێکاری دەست پێ بکا و ببێ بە شاگرد…

تایبەتمەندییەکانی شۆڕشی ژن، ژیان، ئازادی.. وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر

دیمانەی خەلیل کەیوان لەگەڵ حەمید تەقوایی

باسێک دەربارەی پێکهاتەی دانیشتوانی و نموونەی شۆڕشی ئێستا بە پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵ جەدید ئامادەکراوە
خەلیل کەیوان: پێکهاتەی دیمۆگرافیای شۆڕشی ئێستا چییە؟ ئامادەبوونی جۆش و خرۆشی گەنجان و خوێندکاران و قوتابیان چ خەسڵەتێکی پێدە بەخشێت؟ ئایا ئەمە شۆڕشی گەنجانە؟ پێگەی دیار و

بەرچاوی ژنان لە شۆڕشدا چییە؟ تەوەر و داواکارییەکانی شۆڕش چین؟ سەرکەوتنەکەی مانای چییە؟ ئاکامی جیهانی شۆڕش چی دەبێت؟ ئەم پرسیارانە و پرسیاری زیاتر لە بەرنامەی وەڵامدانەوەی ئەمڕۆ لەگەڵ حەمید تەقوایی تاوتوێ دەکەین.

حەمید تەقوایی، هەموو شۆڕشێک لەسەر چوارچێوەی هەندێک بەستێنی مێژوویی و کۆمەڵایەتی و ئابووری پێکهاتووە و تایبەتمەندی ناوازەی هەیە. پرسیاری یەکەمم ئەوەیە کە تایبەتمەندییە دیمەگرافییەکانی شۆڕشی ئێستا چین؟ دەڵێن ئەمڕۆ شۆڕشی گەنجانە. ئایا زۆر گوێت لە ڕۆڵی خوێندکار دەبێت بەتایبەتی لە ساڵانی هەشتاکان؟ باسی ڕەنگی ژنانەی شۆڕش دەکەن. پەیوەندی چینە کۆمەڵایەتییەکان و کەسانی بەتەمەن لەگەڵ شۆڕش چییە؟

حەمید تەقوایی: ڕوونە کە تایبەتمەندی ژنانەی ئەم شۆڕشە، کە بە یەکەمین شۆڕشی ژنان لە مێژوودا ناسراوە، لە بنەڕەتدا پەیوەندی بە یەکێک لە ئامانج و داخوازییە سەرەکی و گرنگەکانی ئەم شۆڕشەوە هەیە، کە ڕزگاری ژنانە، یەکسانی تەواوەتی ژن و پیاو، هەڵوەشاندنەوەی ئاپارتایدی جێندەری تەواو کە لە ئێراندا هەیە، و لابردنی هەڵاواردنی گەورە لە دژی ژنان.

شۆڕش لە مەسەلەی حیجابەوە دەستی پێکرد، حیجاب نەک وەک بەرگێکی سادە بەڵکو وەک دیوارێکی ئاپارتایدی جێندەری و وەک قەفەسێکی جووڵاو بۆ ژنان! ساڵانێکە لە بانگەشە و ئەدەبیاتی حیزبیدا هەمیشە ناڕەزایەتیمان بەرامبەر حیجاب بەو شێوەیە هەبووە و کاتێک ئەم شۆڕشە ڕوویدا، یەکەمین ناڕەزایەتی و زەمینەی سەرهەڵدانی دژایەتی حیجابی ئیسلامی و حیجابی ناچاری بوو. ناڕەزایەتی دەربڕین بەرامبەر بە حیجاب بە مانای ناڕەزایەتی کۆمەڵگایە بەرامبەر بە هەموو ئەو هەڵاواردنانەی کە لەم چوار دەیەیەدا بەسەر ژناندا جێبەجێ کراوە. لە ڕاستیدا کۆمەڵگا لەبەرانبەر بە مافی بچووکردنەوە و سووکایەتییەکان بەژناندا ئارامی لەبەر بڕابوو. لە سەدا پەنجای کۆمەڵگا و هاوشان لەگەڵ ئەواندا زۆرێک لە پیاوە ئازادیخوازەکان دەیانویست هەموو ئەو پەیوەندی و یاسا دژی ژنانانەی کە ئەم جیاکارییەیان و دەبێ بگوترێ سووکایەتی و بێڕیزیان بەسەر ژناندا سەپاندبوو ، تێکبشکێنن.

ژنانە بوونی شۆڕش پێش هەموو شتێک مانای ئەمەیە. سروشتییە کاتێک بابەتەکە مافەکانی ژنان بێت، ژنان لە پێشەوەن وهەر بەو شێوەیەش ڕوویدا. تا ئەمڕۆش ژنان لە ڕیزی پێشەوەن لە خۆپیشاندان و گردبوونەوە و ڕێپێوان و تەنانەت لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ هێزە سەرکوتکەرەکان لە پێشەوەن.

ڕۆڵی چالاک و شۆڕانگێزانەی گەنجان و خوێندکاران لە شۆڕشی ئێستاشدا

ڕاستییەکە. لەم حاڵەتەدا پەیوەستە دوو خاڵ ئاماژەی پێبدرێت.
یەکەم: لە هەر شۆڕشێکدا گەنج ڕۆڵێکی کارا دەبینێت. بەتایبەت لە ڕۆژانی سەرەتای شۆڕش و لە یەکەم تەقینەوەکاندا گەنجان لە پێشەنگی خۆپیشاندانەکان، لە ململانێ لەگەڵ هێزە سەرکوتکەرەکان و ئەو ڕووبەڕووبوونەوەیە گشتییەی کە لە نێوان هێزەکانی سەرکوتکاری حکومەت و شۆڕشدا ڕوودەدات. لە ڕاپەڕینی ساڵانی ١٣٩٨ و ١٣٩٦دا هەمان شت بوو و لە هەموو شۆڕشەکانیشدا هەمان شتە.
ئەم ڕاستییە بەو مانایە نییە کە ئەم شۆڕشە تەنیا هی نەوەی گەنجە یان هەشتاکانە، وەک دەوترێت. تەنانەت دەوترێت ئەم نەوەیە پەیوەندییەکی ئەوتۆیان لەگەڵ نەوەی پێشوودا نییە، لە زمانی یەکتر تێناگەن، ئارەزووی جیاوازیان هەیە و هتد. ئەمانە بەڕای من ڕاست نین. گەنجان نوێنەرایەتی خواست و ئارەزوەکانی هەموو کۆمەڵگە دەکەن. جێی باوەڕ نییە، بە نمونە خوێندکارانی ساڵانی هەشتاکان بێنە سەر شەقامەکان، بەڵام دایک و باوکیان دژی ئەوەن، و نایانەوێت منداڵەکانیان ناڕەزایەتی دەربڕن، یان خواستیان جیاوازە و گوایە ئەوان داواکاریەکیان هەبێت و خوێندکارەکان داواکاری جیاوازتریان هەبێت! ئەمانە بێمانان. دیارە کاتێک خوێندکارێک هاوار دەکات کە ئەمە کۆماری ئیسلامیمان ناوێت یان بمرێ خامنەیی و هەر دروشمێکی ڕادیکاڵ کە دژی هەموو سیستەمەکە دەیڵێنەوە، قسەی دڵی هەموو نەوەکانە. بۆیە لەم ڕوانگەیەوە بەتەواوەتی هەڵەیە کە جیاوازی لە نێوان داواکاری و دروشمی نەوەی گەنج و نەوەکانی پێشوو بکەین و بڵێین جیاوازن. ئەمە بە هیچ شێوەیەک وا نییە. ئەگەر جیاواز بووایە حکومەت بە ئاسانی دەیتوانی سەرکوتی بکات و خێزانەکان خۆیان دژی ئەم هەنگاوە دەوەستانەوە، لەکاتێکدا دەبینین تەواو پێچەوانەکەیە.
خاڵی دواتر ئەوەیە کە شۆڕش تەنها لە خوێندکاردا سنوردار نییە و تا زیاتر بڕینە پێشەوە دەبینین کە چین و توێژەکان لە دانیشتووان زیاتر دەچنە پاڵی. بە نموونە دەبینیت هەزاران کەس لە یاد و مەراسیمەکانی ناشتنی گیانبەختکردوانی ئەم شۆڕشەدا دێنە سەر شەقامەکان، نەک تەنها گەنجان، بەڵکو هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگا. بە نموونه ، چله مین ڕێوڕه سمی مه هسا که له شاری سه قز شاهیدی بووین چه ند دە هه زار که س به شدار بوون و ته نانه ت جه ماوه رییه کی زۆر له بوکانه وه به ره و سه قز ده ستیان به ڕێپێوان کرد. لە شارەکانی تریشدا ئەم بزووتنەوە بەربڵاوە دەبینین. لە بانگەوازەکانی ڕێپێوان لە ڕۆژانی ١٤ و ١٥ و ١٦ی ئازەردا دیسانەوە دەبینین کە جەماوەرێکی زۆر هاتنە سەر شەقامەکان. دەمەوێت ئەوە بڵێم کە ئەوە ڕاست نییە تەنها گەنجان

لەسەر شەقامن. وا نییە. بەتایبەت لەگەڵ پێشکەوتنی شۆڕشدا، شاهیدی ئەوە دەبین کە خەڵکی زیاتر دەچنە ناو شۆڕشەوە.
لە کۆتاییدا پرسیارت لە سیمای چینایەتیی شۆڕش کرد. بەڕای من ئەمە ڕاستوخۆ پەیوەندی بە تەوەرەی شۆڕشەوە هەیە و بە تایبەتیش بەوەوە کە شۆڕش بەدوای چ ئامانجێکدا دەگەڕێت.
پێش هەموو شتێک، ڕۆحی پێکهێنانی شۆڕشێک لەسەر بنەمای ئامانج و ئایدیاڵێکی ڕەوا و ئینسانی، مۆری چینێکی دیاریکراو لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگرێت. ئەو هەستەی کە ئەمە شاهیدی شۆڕشێک دەبین بە گۆڕینی ڕیشەیی دۆخەکە و نەک ئەو سیناریۆیانەی کە پێشتر هێزە ڕاستڕەوەکان پێشنیاریان دەکرد، وەک ڕژێمی چنچ، یان ڕیفراندۆم، یان لە سەرەوە دەگۆڕێت و هتد، ئەو هەستەی کە شۆڕشێک بە گۆڕینی ئەم دۆخە دروست بووە، ئەمەش بە واتای داواکاری چینی کرێکار! ئەمەش بەو مانایەیە کە ئەو چینەی کە داواکاری بنەڕەتی هەیە، دەیەوێت لە ڕیشەی ستەم، ڕیشەی چەوسانەوە، ڕەگی هەژاری بدات، کێشەکی ناڕەزایی دروستکردووە و ڕەخنە و هەڵوێستەکەی دیار و چارەنووسساز بووە.
کاتێک شۆڕشێک ڕوودەدات، پێت خۆش بێت یان نا لە ڕەگ دەدات و زیاتر وزیاتر ڕادیکاڵتر دەبێت. ئەم شۆڕشەش هەر هەمان شتە. هەناسەی دروشمی ژن، ژیان، ئازادی، ئەگەر بە وردی سەیری بکەیت، بۆت دەردەکەوێت کە لە ڕاستیدا پەیوەندی بە کەرامەتی مرۆق و ڕزگاری و ڕێزگرتن لە ژیان و مرۆقایەتییەوە هەیە و بە سروشتیش باس لە یەکسانی ژن و پیاو دەکات، کە ئەو کۆمەڵگا دەبێت هەژموونی دژە ژنی ئایین لاببات.و بخاتەلاوە، قسە لە دەکات. ئەکەسانەی کە لە سیستەمی بەهاکانیاندا ئەمانەیان زۆر بەلاوە لاوەکی بووە یان ئەمڕۆ ڕەزامەندی خۆیان بۆی داوە، بەڵام لە ڕوانگەی ستراتیژییەوە بەهای دیکەی وەک پیرۆزی سنوور و خاک، ڕێزگرتن لە کوروش و باوباپیران، ڕەسەن، دەخەنە ڕوو کولتوور، پەرستنی خاک، یەکپارچەیی خاک و هتد. لەگەڵ ژن ژیان ئازادیدا، لاپەڕەیەکی هاوبەش نادۆزنەوە. ڕاستە و زۆر باشە کە ئێستا هەموو هێزەکان پشتیوانی شۆڕش دەکەن، بەڵام ئەگەر دروشم و بەهاکانی خۆیان لەبەرچاویان بگرن، پەیوەندییەکی ئەوتۆیان بە شۆڕشی ژن ژیان ئازادییەوە نییە. شۆڕشی “ژن ژیان ئازادی” ئاڵای چینی کرێکار بەرزدەکاتەوە، چونکە تاکە چینە کە لەڕووی سیاسی، ستراتیژییەوە، لەڕووی پێگەی بابەتیی و ڕاستەقینەی خۆیەوە لەکۆمەڵگەدا، هیچ بەرژەوەندییەکی لە هەڵاواردنی ڕەگەزی و ژیان لەژێر هێڵی هەژاری وسەرکوتکردنی ئازادییەکاندا نییە، لەگەڵ ڕزگارکردنی هەموو کۆمەڵگەدایە، لەگەڵ زۆرترین ئازادیەکان، زۆرترین خۆشگزەرانی، زۆرترین یەکسانیدایە. لە ڕوانگەی چینایەتییەوە ئەم شۆڕشە سیما و سروشتێکی چەپی هەیە.

خەلیل کەیوان: سەرەتای بوونی گروپ و چین و توێژە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان لە شۆڕشدا، هێشتا ڕێژەیەکی کەمی دانیشتوان چالاکانە بەشداری ناڕەزایەتییەکان دەکەن. بێگومان سەدان هەزار کەس بەشداری ناڕەزایەتییەکانی دەرەوەی وڵاتیان کردووە. چاودێران و شرۆڤەکاران باس لە ناوچەی خۆڵەمێشی دەکەن و باس لەو کەسانە دەکەن کە هێشتا لە ناڕەزایەتییەکاندا ئامادە نین. بەشی خۆڵەمێشی مانای چییە و بۆچی تا ئێستاش لە ناڕەزایەتییەکان ئامادە نین؟

حەمید تەقوایی: سەرەتا دەبێ بڵێم دەستەواژەی ناوچەی خۆڵەمێشی بێ مانایە. ئەمە مەقولەیەکی تەواو بێ مانایە، ئەگەر لایەنگریش نەبێت، کۆتاییەکەی بۆ قازانجی حکومەت دەبێت چونکە دەیەوێت بڵێت زۆرینە یان بەشێکی گەورەی کۆمەڵگا لەگەڵ ئەم شۆڕشەدا نییە، خۆڵەمێشییە، وا دیارە کە دوودڵە یان خۆپارێز، پارێزکارە و هتد. من وا بیرناکەمەوە. هەمان ئەو خاڵەی کە وتت کە دەبینیت سەدان هەزار کەس لە دەرەوەی وڵات ناڕەزایەتی دەردەبڕن — ئەگەر ئەو کۆمەڵە وڵاتانی دەرەوە لەبەرچاو بگرین، دەبینین ملیۆنان ئێرانی لە بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکانی سێ مانگی ڕابردوودا بەشدار بوون- بەڵام ئەمە ئەمەمان نییە لە وڵاتدا بەم مانایە ئەوەیە کە هێزی سەرکوت و تۆقاندن و کوشتاری کۆماری ئیسلامی بووەتە هۆی ئەوەی کە هێشتا توێژی گەورە نەیەنە سەر شەقامەکان. ئەمە بەو مانایە نییە کە بەشە گەورەکەی دوو دڵە یان خۆڵەمێشی بێت، یان ڕیفۆرمخوازن یان لەگەڵ مانەوەی کۆماری ئیسلامین بە تەنها یەک ڕیفۆرم. ئەمە بە هیچ شێوەیەک وا نییە. پێشتر لەم زنجیرە بەرنامەیەدا ڕوونم کردەوە کە لە هەر شۆڕشێکدا بەشە چالاکەکەی کۆمەڵگا، ڕێژەیەکی کەم لەو کۆمەڵگایە دەگرێتە مەیدان، بەڵام تەنانەت بەو شێوەیەش شۆڕش جەماوەرییە چونکە ئەو بەشە چالاکە دەیەوێت و ئارەزووی دەکات و ناڕەزایەتی بەرامبەری دەردەبڕێت لەدژی ئازار و ناخۆشییەکان نوێنەرایەتی هەموو کۆمەڵگا دەکات، و دەیەوێت ئەو کێشانە چارەسەر بکات کە پەیوەندییان بە ژیانی هەموو مرۆڤەکانەوە هەیە، ئەو کێشانەی کە ئەمڕۆ پێی دەوترێت لەسەدا ٩٩.

ئەمەش لە شۆڕشی ئێستاشدا بە تەواوی هەمان شت دەبینین. کە ئاماژەم پێدا، ئەگەر خوێندکاران هاتنە سەر شەقام، ئەوە مانای ئەوە نییە کە داخوازییەکانی گەنجان بەرز دەکەنەوە، بەڵکو بەڕاستی داواکارییەکانی هەموو کۆمەڵگە بەرز دەکەنەوە، کە لە سەرووی ئەو خوستانەدان، وەک هەر شۆڕشێک ، بە ڕووخاندنی ئەو سیستەمە و حکومەتەی کە هەیە. ڕزگاربوون لە کۆماری ئیسلامی خواستی هەموو مرۆڤەکانە. ئەگەر هێشتا هەندێک کەس بەشداری نەکەن، پێمەوایە هاوسەنگی هێز ڕێگە بەم کارە نادات و خۆشبەختانە ئەمە شاهیدی ئەوە

دەبینن کە لەم سێ مانگەدا لە دوای شۆڕشەوە، ڕۆژانە بەشێکی گەورەتر هاتنە سەر شەقامەکان و پێموایە کە ئەمە ڕەوتەکە زیاترو زیاتر دەکات و بەردەوام دەبێت.

خەلیل کەیوان: لە نوسین و گفتوگۆکانتاندا چەندین جار باستان لە کولتوری نائەزایەتی کۆمەڵگا کردووە، باسی شوێنی فەزای سیاسی گشتی یان پارادایم لە هەلومەرج و پێشهاتە سیاسییەکاندا کردووە. شۆڕشی ئێستا لە چ پارادایمێکدا ڕوودەدات؟ لەم ڕوانگەیەوە جیاوازییەکان لەگەڵ شۆڕشی ١٣٥٧ و پێشهاتەکانی سییەکانی سەدەی ڕابردوو و بزووتنەوەی بە نیشتمانیکردنی پیشەسازی نەوت و شۆڕشی دەستووری چین؟

حەمید تەقوایی: لە هەلومەرجی سیاسی هەر کۆمەڵگایەکدا، و دەکرێ بڵێین تەنانەت لەسەر ئاستی جیهانیشدا، لە هەر قۆناغێکدا ڕووبەڕووی کێشەکی فیکریی دیاریکراو دەبینەوە، کە پێی دەوترێت پارادایم. پارادایم بە واتای کولتوور و بەهاکان و گوتاری سیاسی و کۆمەڵایەتی بالادەست لە فەزای فیکری کۆمەڵگادا.

ئەوەندەی پەیوەندی بە ئێرانەوە هەیە، ئەمە لەم قۆناغانەدا پارادایمی جیاوازمان هەبوو کە ئەوە باستان کرد. لە شۆڕشی دەستوریدا بنەمای کێشەکە ئەوە بوو کە کۆمەڵگە لەدژی سیستەمی فیودالیی سەدەی ناوەڕاستی سەردەمی قاجار ڕاپەڕیبوو و ئەوەی دەیویست دادپەروەری و ئازادی و بەدیلەکەی مۆدێلی ڕۆژئاوا بوو. زۆرێک لە ڕۆشنبیرانی شۆڕشی دەستووری، ئەوانەی کە بناغە فیکرییەکانی ئەو شۆڕشەیان بنیاتنا، بەرهەمی بیرمەند و نووسەر و فەیلەسوفە پێشەنگەکانی ڕۆژئاوایان وەرگێڕا و لە کۆمەڵگادا بڵاویان کردەوە. داواکاری ئازادی، ئەو داوایەی کە دادگایان هەبێت، ئەو داوایەی کە پەروەردەی مۆدێرنمان هەبێت و ئەو ڕاستییەی کە دەستوور لە دەستووری بەلجیکا وەرگێڕدراوە وەک مۆدێلی خۆیان دایاننا ، هەموو ئەمانە نیشانی دەدەن کە پارادایمی کۆمەڵگاکە لەو سەردەمەدا جۆرێک بوو لە خۆرئاوابوون بە مانایەکی ئەرێنی، وشەکە بە واتای ئاماژەکردنە بە بەهاکان، ئاماژەیە بە پێشکەوتنە کولتووری، کۆمەڵایەتی، سیاسی، هونەری، فەلسەفی و زانستییەکانی ڕۆژئاوا.

شۆڕشی دەستووری لەو ژینگەیەدا ڕوویدا. لە ڕاستیدا پارادایمی شۆڕشی دەستووری، پارادایمی مۆدێرنیزم و شارستانیەتی ڕۆژئاوایی لەو قۆناغەدا بوو. ئەوەی کە ئەم شۆڕشە نەگەیشتە ئەنجام و شەرعیەتی شۆڕشەکەی بە نەزۆکی هێشتەوە، بابەتێکی ترە، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا بارودۆخی پێشکەوتوویی کولتووری کۆمەڵگا لەو قۆناغەی کۆتایی سەردەمی قاجاردا، ڕووکردن بوو بە ڕۆژئاوای پێشەنگ

کولتوور و مۆدێرنیزم.
لە سییەکانی سەدەی ڕابردوودا پرسی بە نیشتمانیکردنی پیشەسازی نەوت هاتە ئاراوە. ئەمە میحوەرەکە بوو، بەڵام لە دەوری ئازادییە سیاسییەکان داوای دەکرا. بزووتنەوەی سۆسیالیستی لەو سەردەمەدا لە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر خاوەنی شکۆ و کاریگەری و جەماوەری بوو. هەر بۆیەش هێزەکانی چەپ لەو قۆناغەدا چالاک و کاریگەر بوون. هەروەها هەموو خه ڵک ئازادی به مانا لیبراڵه که یان واتای په ڕله مان و دیموکراسی و هتد ده ویست، چونکه له سه رده می ڕه زاشا و کوڕه که یدا هەواڵێک لەئازادی سیاسییەکان نه بوو.
خاڵێکی تر پرسی سەربەخۆیی بوو. پرسی بەنیشتیمانیکردنی پیشەسازی نەوت دەگەڕێتەوە بۆ دەسەڵاتی بەریتانیا کە لەو ماوەیەدا و لە سەردەمی قاجارەوە دەستی باڵای لە ئێراندا هەبووە و پایەیەکی ڕاپەڕینی سییەکانی سەدەی ڕابردوو کۆتاییهێنان بە دەسەڵاتی بەریتانیا بوو بەسەر پیشەسازی نەوتدا. بەم شێوەیە سەربەخۆیی و ئازادییە سیاسییەکان دوو پایەی پارادایمی سییەکانی سەدەی ڕابردوو بوون.
لە شۆڕشی ١٣٥٧دا کەش و هەوا تەواو جیاواز بوو. دوای کودەتاکەی ٢٨ی مورداد، کەشی سیاسی و نارەزاییەتی کۆمەڵگا گۆڕابوو و پارادایمێکی دژە ئیمپریالیستی، دژە ڕۆژئاوایی، دژە بیانی و بە ڕوونی دژە ئەمریکی دروست بووبوو. هۆکاری ئەمەش ڕوون بوو. کودەتای ئەمریکا لە ٢٨ی مورداددا بووە هۆی شکستی بزووتنەوەی سییەکانی سەدەی ڕابردوو و دیکتاتۆرییەکی تەواو لە ئێراندا زاڵ بێت و لە ئەنجامدا هێزە سیاسییە پێشەنگەکان و هونەرمەندان و شاعیر و نووسەرانیش کە دژی حکوومەتی شا شەڕیان کردبوو، خەریکی شەڕ بوون دژی ڕۆژئاوا. ئەوان هەژموونی ئەمریکایان بە هۆکاری دیکتاتۆریەت و هەموو ناڕەحەتیەکان دەزانی و وەک بوکەڵەیەک یان "بەردی زنجیری ئەمریکا" ڕووبەڕووی شا دەبوونەوە.
ئەم فەزا فیکرییە بووە هۆی ئەوەی دژایەتییەکی کۆنەپەرستانە لەگەڵ کولتوور و شارستانییەتی ڕۆژئاوا و دژایەتی پێشکەوتنخوازانە لەگەڵ سیاسەتە هەژموونگەرییەکانی بۆرژوازی ڕۆژئاوا تێکەڵ بەیەکتر ببن. ئەمەی دووهەمیان، واتە ڕەخنەی پێشکەوتنخوازانە و چەپ لە دیکتاتۆریەتی شا و هەژموونی سەرمایەداریی ڕۆژئاوایی، لە دوای کودەتاکەی ٢٨ی موردا لە بارودۆخی دژە ڕۆژئاوادا ڕەنگێکی ناسیۆنالیستی و پۆپۆلیستی و پیشەسازیی وەرگرتبوو. بەڵام کاردانەوەی ئایینی دژە ڕۆژئاوایی لە دژایەتیی نوێنەرانی ڕاشکاوانەدا، کاردانەوەی خۆی هەبوو. چالاکوانانی بزووتنەوەیەکی کۆنەپەرستانە کە دژایەتی ڕۆژئاوایی بوون وەک مۆدێرنیزمی

ڕۆژئاوایی و زانست و کولتوور و فەلسەفە کە لە ڕۆژئاواوە سەرچاوەی گرتووە. خومەینی و دارو دەستەکەی بەم ڕێگەوە پەیوەست بوون.
یەکەم ناڕەزایەتی خومەینی دوای چاکسازی لە زەویدا ئەوە بوو کە بۆچی مافی دەنگدان بە ژنان دەدەیت! گوتارەکەی ئەوە بوو کە ئەمە ناپاکی بە کۆمەڵگا دەهێنێت، ژنان ناپاکمان دەکەن و ئەم جۆرە دەربڕینە قێزەونانە! ئەم هەڵە بەشێک بوو لە ئۆپۆزسیۆن لە بزووتنەوەی دژە ئەمریکی – دژە شاهانەی ئەو قۆناغەدا، کە دواجار باڵا دەستیان دەستکەوت و شۆڕشی ١٣٥٧یان دەست بەسەردا گرت و شکست پێهێنا و ئەم کارەساتەی بەسەر کۆمەڵگەداهێنا کە زیاتر لە ٤٠ ساڵە دەیبینیت .
لە هەر حاڵەتێکدا، ئەوەندەی باسمان لە پارادایمدا هەیە، لە بارودۆخی فیکریی دوای کودەتای ٢٨ی مورداد، پارادایمی دژە ئەمریکی- دژە ڕۆژئاوایی، لە ڕوانگەی چەپەوە، دژە ئیمپریالیزمەوە و لە ڕوانگەی ڕەوتە ئیسلامییەکان، دژی دەستکەوتەکانی ڕۆژئاوا و مۆدێرنیزم، و وەک دواتر ڕایانگەیاند دژە شەیتانی گەورە دەستی باڵای هەبوو.
ئەم دژە ڕۆژئاواییە تەنانەت لە بەرهەمی نووسەر و شاعیر و هونەرمەنداندا دەبینرێت کە مەرج نییە ئایینیدار بن، بۆ نموونە سەعیدی یان ئەلئەحمەد و هتد.
دژایەتیکردنی دەستکەوتە فەلسەفی و زانستییەکانی ڕۆژئاوا و بە بەوای ئەلئەحمەد دژایەتیکردنی "ڕۆژئاواییبوون" لایەنێکی ناسیۆنالیستی دیار و بەرچاوی هەبوو و لەگەڵ ئاماژەکردن بە "فەرهەنگی خۆمان" و "بەها نەتەوەیی و کولتوورییەکانی خۆمان" بوو کە لە ڕاستیدا کولتوری خۆمانە جگە لە کولتوری نەتەوەیی باڵادەست هیچی تر نەبوو، لە سەردەمی فیۆداڵیدا ئایینی نەبوو. بەم شێوەیە کۆلتوری ئێرانی و فەرهەنگی خۆمان بەشێک لە پارادایمی ئەم قۆناغە و پێشەنگێک بوو بە ڕووبەڕووبوونەوەی مۆدێرنیزم و گەڕانەوە بە ڕابردوو و بەم مانایەش، تەنانەت بە مانای ڕاستەوخۆ و دەقاودەقی وشەکە، بە تەواوی کۆنەپەرستانە بوو. تەنانەت بە تەواوی پێچەوانەی بەهاکانی شۆڕشی دەستووریش بوو.
شۆڕشی دەستووری لەسەر بنەمای ڕووکردنە ڕۆژئاوا و بەها و دەستکەوتەکانی ڕۆژئاوا بوو، بەڵام لەم قۆناغەدا ئێمە شاهیدی پێچەوانەکەی بووین، کە لە نووسین و وتارەکانی پێشوودا وەک سەردەمی فەترات باسم کردووە. سەردەمی بە توانایی سەردەمێک بوو کە کێشی هزری و ڕۆشنفکری کۆمەڵگا بەرەو دواوە دەچوو. میرزا مەلکەم خانەکان و دەهخوداکان بە ئەهلی ئەحمەدە پلاستیکییەکان جێگەیان گرتەوە و ناسیۆنالیزم و ئیسلامی دژە شاهانە پاڵیان پێوەنراوە بە

پێشەوە.
شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ لە بنەڕەتدا بەهۆی ئەمەوە شکستی هێنا. ئەگەر لە ڕیشە و لەم گۆشەنیگای پارادایمەوە بڕوانین، بۆمان دەردەکەوێت کە باڵی دژە ڕۆژئاوایی و باڵی خومەینی و جۆری ئیسلامی خومەینی دەستی باڵا یان لەو شۆڕشەدا دۆزیەوە. ئەگەر ئەم پارادایم و فەزای فیکرییە نەبوایە، ڕەوتی خومەینی پاڵ نەدەدرایە پێشەوە. خومەینی تەنیا بە تەلارسازی میکانیکی نەدەکرا بەسەر کۆمەڵگادا بسەپێندرێت و لە سەرەوەش ئەم تەلارسازییەیان کرد، بەڵام زەمینەکانی ئەو پارادایمە سیاسییە دژە ڕۆژئاواییە ئایینی- ناسیۆنالیستییە بوو. پێشتریش گوتم خومەینی لە بنەڕەتدا بە دروشمی “مەرگ بە ئەمریکا” شۆڕشی تێکشکاند و بە داگیرکردنی باڵیۆزخانەکان و هتد دەسەڵاتی خۆی جێگیر کرد.
توانای کۆماری ئیسلامی بۆ گەیشتن بەم پارادایمە بۆ هەتا هەتایە کۆتایی هات. لە بنەڕەتدا چونکە دژە ڕۆژئاوایی و دژە ئەمریکایی لە ئۆپۆزسیۆنەکانی قۆناغی پێشوودا کردیان بە ئایدیۆلۆژیا و گوتاری حکومەت. بۆیە لە شۆڕشی ئەمڕۆدا ئەم فەزا فیکرییە هیچ جێگا و پەیوەندییەکی نییە. بە پێچەوانەوە شۆڕشی ئەمڕۆ جۆرێکە لە گەڕانەوە بۆ پارادایمی قۆناغی دەستووری. بەڵام بە مانای سەدەی بیست و یەک، لە خولگەیەکی زۆر بەرزتر و پێشکەوتووتر و مرۆڤدۆستانەتر و ڕەگداکوتاوتر! کەشوهەوای ناڕەزایەتی ئەمڕۆ لە پارادایمی دەستوریخوازییە، واتە ڕووکردنە زانست، بە شارستانییەت، بە ئازادی و دوایین دەستکەوتەکانی زانست و کولتوور و هونەر و فەلسەفەی مرۆڤایەتی کە لە ڕۆژئاواوە سەرچاوەی گرتووە لە سەردەمی ئێمەدا. شۆڕشی ئێستا تەنانەت دەیەوێت دەستکەوتەکانی ڕۆژئاوا تێپەڕێنێت. و هەر بۆیەش شۆڕشی ئەمڕۆ سەرنجڕاکێشی جیهانی هەیە.
دروشمی ژن و گرێدانی ژن بە ژیان و ئازادییەوە چەمکێکی پێشکەوتنخوازانە و مۆدێرن و ڕادیکاڵە لە هەموو جیهاندا، چونکە چەوساندنەوەی ژنان لە هەموو کۆمەڵگا مرۆڤایەتییەکاندا ئازارێکە.
پرسی بێ مافی ژنان کەم تا زۆر لە هەموو شوێنێک بە پلەی جیاواز هەیە. بەڵام لە کۆماری ئیسلامیدا ئەمە لە بنی کۆنەپەرستی ئایینیداین. دژە ژن ترین حکوومەت کە تا ئێستا جیهان بەخۆیەوە بینیبێتی، لە ئێستادا لە ئێران حوکم دەکات، بەڵام شۆڕشی ئێستا جێگای سەرنجی جیهانە، چونکە هەموو ژنانی جیهان هەست دەکەن خۆیان پەیوەستن بە دۆزی ڕزگاری ژنان لە ئێران، پەیوەستی دەکەن بە ئارەزووی خۆیانەوە و ئاواتی بە دەخوازێت و بە شانازییەوە ئەنجامی دەدات.وە شانازی بە یەکەمین شۆڕشی ژنان یان شۆڕشی ژنانە لە مێژوودا ناودەبرێت. پرسی ڕزگاری ژن ببەنە سەر تەوەری مۆدێرنیزم،

ئازادی، یەکسانی و کەرامەتی ئینسانی کە نەوەی گەنج، نەوەی "زەد" یان هەشتاکان دەیانەوێت، بەهای گشتگیرن. سروودەکانی ئەم شۆڕشە بەراورد بکە لەگەڵ سروودەکانی ئۆپۆزسیۆن لە سەردەمی شادا، دەبینیت چەندە پێشکەوتووتر و مرۆڤدۆستانەتر و پێشکەوتنخوازانەتر و مۆدێرنتر و گشتگیرترە.

بەڕای من شۆڕشی ئێستا، مۆدێرنیزم، ئینسانیەت، یەکسانی، خۆشگوزەرانی و ئازادیی دەوڵەت لەسەر بنەمای دوایین دەستکەوتەکانی کولتووری مرۆڤایەتی و ئەم دوایین دەستکەوتانەش دەستکەوتی سۆسیالیستین ئەگەر بە یەک وشە بڵێین. واتە دەگەڕێنەوە بۆ سیمای چەپ و چینایەتی شۆڕش. ئەگەر کەسێک بەڕاستی و بە بەردەوامی هەموو ئازادییەکی دەوڵەت، ئەگەر بەڕاستی هەموو یەکسانی و هەموو خۆشگوزەرانییەکی دەوڵەت، ئەوا پابەندە بە بەرزکردنەوەی ئاڵای سۆسیالیزم، چونکە تەنها بە بڕینی ڕەگ و ڕیشەی کۆیلایەتی کرێ و ئیستغلالکردن و حوکمڕانی لەسەدا یەک ، ئایا خۆشگوزەرانی بەدی دێت و ئازادی و یەکسانی بە مانای ڕاستەقینە و هەمەلایەنەی وشەکە جێبەجێی کرد و ئەم ئاراستەیەی هەیە. من پارادایمی ئەمڕۆ بە پارادایمی شۆڕشی سییەکانی سەدەی ڕابردوو یان بە ڕۆژئاواییکردنی شۆڕشی دەستووری و دژە ڕۆژئاوایی شۆڕشی ١٣٥٧ نازانم، بەڵکو بە تێگەیشتن و خواستی ئازادی و یەکسانی و شارستانییەت بە پشتبەستن بە دوایین دەستکەوتەکانی سەدەی بیست و یەکەمی دەزانم .

خەلیل کیوان: شۆڕشەکان بە زاراوگەلێکی وەک دیموکراسی، سۆسیالیستی، نەتەوەیی، ڕزگاریخواز، دژە کۆلۆنیالیزم، دژە ئیمپریالیزم و هتد ناسێنراون و ناسراون. ناو و بڕوانامەی لەدایک بوونیان هەیە. شۆڕشی ئێستا ناوی چییە؟ ژن، ژیان، ئازادی دروشمی ئەم شۆڕشەیە، هەروەک چۆن دروشمی ئازادی، یەکسانی برایەتی دروشمی شۆڕشی دیموکراسی فەڕەنسا بوو، یان دروشمی ئاشتی، نان، خاک لە شۆڕشی سۆسیالیستی ڕووسیادا. ئایا ژن، ژیانی ئازادی دروشمی چەپ و سۆسیالیستییە؟

حەمید تەقوایی: با سەرەتا باسی دابەشبوونی شۆڕشەکان بەسەر دیموکراسی و سۆسیالیستیدا ڕوون بکەمەوە. لە قۆناغێکدا شۆڕشی دیموکراسی جیاواز بوو لە شۆڕشی سۆسیالیستی یان جیاواز بوو. لە ڕوانگەی ئابووری سیاسییەوە مانایەکی بابەتیی هەبوو. چونکە کۆمەڵگە هەبوون کە هێشتا ڕەگ و ڕیشەیان بە سیستەمی فیۆداڵی یان نیمچە فیۆداڵیی زاڵ بووە. لە سەردەمی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا، کە هەموومان وەک شۆڕشێکی سۆسیالیستی دەیناسین، لە کۆمەڵگەی ڕووسیادا، لە ڕووسیای تزاریدا، هێشتا پەیوەندیی فیۆداڵی بالادەست

بووە و بەم مانایە، داواکاری دیموکراسی بە مانای ئابووری و قووەی وشکە، واتە ، خواستی ڕزگاربوون لە هەژموونی ستەمکاری فیۆدالەی، پەیوەندیدار بوون، و حزبە سەرمایەدارییەکان و ئەو بەرژوازیانەی ئازادییان دەویست و ئامانجەکەیان بنەمایەکی بابەتیی هەبوو، چونکە دەیانویست پەیوەندییە فیۆدالییەکان فڕێبدەن و پەیوەندیی سەرمایەداری لە شوێنی دابنێن، کە دواجار بوو هەنگاوێک بەرەو پێشەوە بە بەراورد بە فیۆدالیزم. هەرچەندە سیستەمی سەرمایەداری ئیستغلال دەهێنێتەوە و ئەمجارە پرسی نێوان کرێکاران و سەرمایە جەمسەرگیری دەکات، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا شۆڕشی دیموکراسی کۆمەڵگەی مەدەنی و پیشەسازی دەخاتە بەرامبەر کۆمەڵگەی داخراوی ئەرستۆکراتی و فیۆدالەیی و ئەمەش هەنگاوێکە بە پێشەوە. لەو قۆناغەدا پرسی شۆڕشی دیموکراسی یان شۆڕشی سۆسیالیستی و پەیوەندیی نێوانیان پرسێکی بنەڕەتییە لە چالاکییەکانی چەپی ڕووسیا و لە مشتومڕی نێوان بەلشەفیک و مەنشەفیکەکاندا. مەنشەفییەکان باوەڕیان بە قۆناغبەندیکردنی شۆڕش هەیە و شۆڕشی دیموکراسی وەک سەرکردایەتی بەرژوازی لێکدەدەنەوە و لینین و بەلشەفییەکان پێیان وایە ئەگەر شۆڕشێکی دیموکراسیش بێت، ئەوان سەرکردەی چینی کرێکار و سۆسیالیستەکانن.

بەڵام ئەمڕۆ بەم مانا ئابووری سیاسیە شۆڕشی دیموکراسی هیچ گرنگیەکی نەماوە. لە جیهاندا هیچ شوێنێک نییە کە سەرمایەداری باڵادەست نەبێت؛ جێگایەک نییە کە ئەم ئەرکە مێژووییە جگە لە چینی کرێکار لەسەر’شانی کەسی تر بێت و ئەمەش هیچ مانایەک و پەیوەندییەکی نییە، بە نموونە پێویستە فیۆدالیزم یان ئەرستۆکراسی فڕێبدرێت بە ئەوەی پێشکەوتن و گەیشتن بە ئازادی و خۆشگوزەرانی. فیۆدالیزم بەشدار نییە. بە واتایەکی تر، لە ڕوانگەی ئابووری سیاسییەوە، لە ڕوانگەی بابەتییەوە، ئیتر شۆڕشێکی دیموکراسیمان نییە، بەڵکو شۆڕشەکان دەتوانن شۆڕشی سیاسی بن، وەک شۆڕشی دژ بە ئاپارتایدی ڕەگەزی لە باشووری ئەفریقا، وەک شۆڕشی ڕزگاریخوازی شۆڕشەکان لە ڤێتنام، لە چین دژی کۆلۆنیالیزم و دژی ئیمپریالیزم، شۆڕشەکان دەتوانن ئەم مانایانەیان هەبێت دیموکراسی، بەو مانایە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەی ئەو وشەیەی کە من ڕوونم کردەوە، سەردەمەکەی بە هەمیشە کۆتایی هاتووە. لە نیوەی دووهەمی سەدەی ڕابردووەوە و لە ئێرانیشدا دیارە دوای چاکسازی زەوی، پەیوەندیی فیۆدالەی بوونی نەماوە و سەرمایەداری لە هەموو شوێنێکدا زاڵە. بۆیە ئاڵای بچووکترین گۆڕانکارییەکان لە بەرژەوەندی خەڵک لە دەستی چینی کرێکاردایە. چینی کرێکار تا چەند ئاگاداری ئەمەیە و ئایا حیزبی ڕاستەقینەی خۆی هەیە و هتد، بابەتێکی ترە، بەڵام لە

ڕووی بابەتیی و بابەتییەوە ئەمە ڕاستە. چونکە ئەمەش دەبینین لیبرالیزم لە هەر ناوەڕۆکێکی ڕیفۆرمخوازانە خاڵی بووەتەوە. لیبرالیزم گۆڕاوە بە نیولیبرالیزم و نیوکۆنسەرڤاتیزم کە تەواو پێچەوانەی لیبرالیزم و ئایدیالی ئازادییە، تەنانەت بە مانای شۆڕشی گەورەی فەرەنسا.

نیولیبراڵەکان مەبەستیان ئازادییە لە حوکمڕانی "بازاڕی ئازاد" و سەرمایەی بێ سنوور، ئەوان لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی هەموو یاساکانی خۆشگوزەرانین، سەرکوتیان دەوڵەت، لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی هەموو ڕێکخراوە کرێکارییەکان، لەگەڵ پەیڕەوکردنی یاسا کوێرەکانی بازاڕی ئازاد. سەختی ئابووری جێگەی سەرنجی نیولیبرالیزمە. ئەم ڕەوتە کە لە هەموو جیهاندا باڵادەستە، هیچ پەیوەندییەکی بە چاکسازی و ئازادییەوە نییە. تەنانەت لە ئەوروپاش هیچ پارتێکی تری لیبراڵ نییە کە پێشکەوتنخواز بێت. هەمووان لەگەڵ بازاڕی ئازاد و خۆپارێزی ئابووری و کاری تاقەت پڕوکێنی کرێکارانن.

لەبەر ئەم هۆکارانە شۆڕشی دێموکراتیک لە ئێراندا بێ مانایە. لە کاتی ڕیفۆرمی زەوییەوە سەرمایەداری بەتەواوی لە ئێراندا زاڵ بووە و جگە لە دیکتاتۆرییەکی ڕووت هیچ شتێکی تر ناتوانێت حوکم بکات. ئەگەر بڕیار بێت سەرمایەداری لە ئێراندا حوکم بکات، ئەوە ئەمە تەنانەت کۆمەڵگایەکی وەک فەرەنسا و ئینگلتەراشمان نابێت، چونکە بارودۆخی ئابووریی و کارکردی سەرمایەی ئێران ڕێگەی پێنادات تەنانەت دیموکراسی پەرلەمانی بە شێوازی ڕۆژئاوایی لە ئێراندا جێبەجێ بکات. دەبێت لە ئێراندا سەرمایەدارییەکی کێبڕکێکارت هەبێت کە بتوانێت ڕکابەری جیهانی ڕۆژئاوا بکات و لەبەرئەوەی تەکنەلۆژیای بەرهەمهێنان لە ئێراندا وەک ڕۆژئاوا پێشکەوتوو نییە، بە ئەوەی قازانج بهێنێت، بە ئەوەی کێبڕکێکار بیت، دەبێت پشتێنێک لە چینی کرێکار وەربگریت ، و هەر بەم هۆیەشەوە دیکتاتۆریەت بەشێکی جیانەکراوەیە لە دەسەڵاتی سەرمایە لە ئێراندا.

ئەمە لە شۆڕشی ١٣٥٧ەوە ئەمەمان ڕاگەیاند، ئێستاش بە ڕوونی دەبینین کە ئەمە ڕاستە. بۆیە لە ئێراندا، بە هۆکاری زۆرتر و قووڵتر، شۆڕشی دێموکراتیک ئیتر هیچ مانایەکی نییە. شۆڕشی سەرکەوتوو لە ئێراندا تەنیا دەتوانێت سۆسیالیستی بێت.

ئەمڕۆ تەنانەت زیاتر لە ڕابردووش هەموو شتێک ئاماژە بە ئەوەی کە ئەگەر بیرۆکەی سۆسیالیستی و بەها ئینسانیە چەپ و سۆسیالیستییەکان لە شۆڕشی ئێستادا زاڵ نەبێت و بەناو هەژموونی هێزە سۆسیالیستەکان لەم شۆڕشەدا مسۆگەر نەکرێت، تەنانەت بە مانای دیموکراسی پەرلەمانی فەرەنسا لە ئێراندا ئازادیمان نابێت. ئەمە زۆر جار ئەمەمان بینیوە، بەڵام ئەمجارە شتە ئومێدبەخشەکە ئەوەیە کە ئەم

شۆڕشە چەنگ لە ئاسمان دەدات. نەوەی هەشتاکان کە هاتنە سەر شەقامەکان نە دەیانەوێت بگەڕێنەوە، نە بە دەسەڵاتی سەروخێڵەکی یان هەر جۆرە دەسەڵاتێکی کوێخایەتی ڕازین. بەڵکو دەیانەوێت ئازادی و خۆشگوزەرانی و یەکسانی بە مانای قووڵی وشەکە هەبێت.
لە ڕووی ناوەڕۆکەوە، هەروەک ڕوونم کردەتەوە، شۆڕشی ئێران چەپ و ڕادیکاڵە، تەنانەت لەو مانا قووڵەی کە لە دروشمی ژن ژیان ئازادیدا شاراوەتەوە، و ئەم ڕادیکالیزمە کە ئێستا لە دڵی کۆمەڵگادایە، دەبێ دۆزینەوەی ناسنامەیەکی سیاسی، ئیرادەی سیاسی، ئیرادەی حزبی. بێ بدۆزینەوە وە ئەگەر حیزبێک نوێنەرایەتی ئەمە بکات، کە ئەمە هەوڵی ئەوە دەدەین ئەم ڕۆژە ببینین، ئەوا شۆڕش دەتوانێت ببێتە هۆی ئازادی و ڕزگاری ڕاستەقینە.
خەلیل کەیوان: تایبەتمەندییەکی شۆڕشەکان بریتییە لە ڕوودانی ئاڵوگۆڕ و گۆڕانکاری قووڵ و بەرفراوانەکانیان لە هەموو ئاستەکاندا؛ لە ڕۆحیەتی مرۆڤەکاندا، لە سیاسەت و ئاراستەی حزب و ڕێکخراوە سیاسییەکاندا، جیابوونەوە و یەکگرتنەوە و ئەنجامدانی گۆڕانکاری گەورە لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکاندا کە پێش ئەوە باوەڕ پێنەکراو دەهاتە بەرچاو. جگە لەوەش شۆڕشەکان گۆڕانکاری و هەڵچوونیان لە جیهاندا هێناوەتە ئاراوە. دوای شۆڕشەکانی فەڕەنسا و ڕووسیا، ڕیزبەندی و نەخشەی سیاسی جیهان گۆڕانی بەسەردا هات و تەنانەت شۆڕشەکانی چین و کوبا و هتد، گۆڕانی گەورەی لە ناوەوە و دەرەوەی سنوورەکانیاندا بەدوای خۆیدا هێنا. سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران چ گۆڕانکارییەکی ناوخۆیی و دەرەکی بەدوای خۆیدا دەهێنێت؟ چ گوتارێک دەکاتە گشتگیر؟ چ هێزێک دەخاتە جووڵە؟
حەمید تەقوایی: پێموایە گرنگترین تایبەتمەندی ئەم شۆڕشە لایەنی دژە ئایینی و بێدینییەتی. هۆکارەکەی ڕوونە. زیاتر لە چوار دەیەیە کە حوکمی ئایین کۆمەڵگەی وێران کردووە و هەرچی خەڵک دەیکوژێت لە حکومەتێکی ئایینییەوەیە کە دەیەوێت چەکی ئایین بۆ پاراستنی ئیستغلال و هەژموونی سەرمایەداری و هەمان مافیای ئابووری کە حوکمی کۆمەڵگە دەکات. ئێستاش لە پێناو پێگەی ئابوری و سەروەت و پێگەی سیاسی خۆیدا خەڵک دەکوژێت و لە سێدارە دەدات. هەموو خەڵک ئەمە دەبینن.
ئەمە تەنیا تایبەت نییە بە ئێران. ئەمە دەزانین کە ئیسلامی سیاسی، بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی، بزووتنەوەیەکی سەروو کۆنەپەرستانەیە کە لە سەرانسەری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا چالاک بووە، و تا ئێستاش چالاکە و تەنانەت لە سەر ئاستی جیهانیش، ئەمە چەندین جار تیرۆریزمی ئیسلامیمان لە وڵاتانی ئەوروپا بینیوە. یەکەم ئەرک و ئامانجی مرۆڤایەتی کە ئەم شۆڕشە بە سەرکەوتنەکەی بەدەستی دەهێنێت،

ڕزگارکردنی جیهانە لە خراپەی ئایین و هەژموونی ئایین، بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی نەک تەنها لە ئێران بەڵکو لە یەمەن و سوریا و لە لوبنان و لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەعێراق و تەنانەت لە تورکیاش و پاشان بەشکردنی ژێر پێی بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسیە لە ئەوروپا و هەموو شوێنێک و تا ئێستاش ئەم کاریگەریانەمان بینیوە.

من تەنها نموونەیەک دەهێنمەوە. پێش ئەم شەڕەش، تەنانەت فێمینیستە چەپەکانی ڕۆژئاواش لەگەڵ حیجاب بوون. وەک ڕێژەییەکی کولتووری و وەک ئەوەی کەلتووری ئەوانە، وەک ئەوەی هەڵبژاردنی ژنان بێت لە ئێران و وڵاتانی ئیسلامیدا، پشتیوانی حیجابیان دەکرد. لە مۆنتریال، چەند ساڵێک لەمەوبەر، فێمینیستەکان لە ڕۆژێکی دیاریکراودا حیجابیان لەبەر دەکرد و ڕژانە سەر شەقامەکان بە ئەوەی پشتگیری خۆیان بە “ژنانی موسڵمان” نیشان بدەن. تەنانەت ڕۆژی جیهانی بەرگری حیجابیان ڕاگەیاند. بەڵام لەم چارەکەدا پێچەوانەبوونەوەی تەواومان بینی. ئێستا هەمان فێمینیستەکان وەک نیشانەی پشتیوانی لە شۆڕشی ئێران قژیان دەبڕن، خانمە ئەکتەرەکان، کەسایەتییە ناودارەکان، تەنانەت سیاسەتمەدارانی ناو مەجلیسەکان باس لە شۆڕشی ژنان دەکەن وەک ڕزگاری ژن و سووتاندن و خولاندنەوەی حیجاب لە هەوادا وەک ڕزگاری ژن. واتە چەمکێک کە دەیان ساڵە هاوار دەکەین و وەک وتم ڕەخنە لە حیجاب دەگرین وەک هێمایەک بە بێ مافی ژنان، تەنانەت لە شەقامەکانی ئەوروپاش ئاگری تێبەردەکەین. تا ئەمڕۆ کەس سەرنجی نەدەدا، بەڵام ئێستا بە هێزی شۆڕشێکی زەبەلاح لە ئێران ئەو لاپەڕەی هەڵگەڕایەوە. حیجاب لە فەزیلەتەکاندا نەماوە. بەڵکو یەکێکە لە دواکۆنەپەرسترین و دواکەوتووترینەکان و لە سایەی شۆڕشی ئێراندا، ئەمڕۆ فێمینیستەکان، ئەکتەران، شاعیران، شاعیران، گۆرانیبێژان و تەنانەت دیپلۆماتکار و سیاسەتمەدارەکانیش لە سەبارەت بەرگری لە بێ حیجابی قسە دەکەن و نەک هەر حیجابەکانیان لادەبەن، بەڵکو بە حەق حیجاب بە سەپاندنی کۆنەپەرستی بەسەر ژنانی ئێران دەزانن.

ئەگەر قووڵتر ببینەوە، پێموایە بەهۆی شۆڕشی ژنانەوە، ڕوانگەی ڕێژەگەرایی کولتووری، لایەنی کولتووری نیولیبرالیزم کە پێی دەوترێت فرە کولتوری، پاشەکشەی پێدەکرێت. ئەوان دەیانگوت کۆمەڵگای ئێران ئیسلامییە، خەڵک حیجابیان هەڵبژاردووە، پێیان وابوو ئەگەر ئایەتوڵڵاکان لە ئێران حوکم بکەن، ئەوە لەبەر ئەوەیە کە خەڵک موسڵمانن، باسیان لە دیالۆگی نێوان “ئیسلامی” و شارستانییەتە ڕۆژئاواییەکان دەکرد و هتد. شۆڕشی ئێستا تا ئەم خاڵە هەموو ئەمانەی تێکداوە و بە جۆرێک زەربەی لە فرە کولتوری و ڕێژەگەرایی کولتووری و نیولیبرالیزمی سیاسی و کولتووری داوە.

هیوادارم ئەم شۆڕشە بە پێشکەوتن و سەرکەوتنەکەیەوە، بە تەواوی ئەو کەشوهەوای فیکری و پارادایمە جیهانییەی کە لە دەوری سازان لەگەڵ کولتوری ئیسلامی کۆنەپەرستانە و دیالۆگی شارستانیەتەکان و هتد دەسوڕایەوە، بسڕێتەوە و بەرگری جیهانی و بەها مرۆییەکان جیهانیەکان شوێنی بگرێتەوە؛ بەهاکان نەک لەسەر بنەمای ئایین و نەتەوە و خاک و باوباپیران و هتد. وە لەسەر بنەمای هەمان خواست و ئارەزوی مرۆڤەکان لە سەرتاسەری جیهان بۆ گەیشتن بە خۆشگوزەرانی، بۆ گەیشتن بە ئازادی، بۆ گەیشتن بە یەکسانی و دادپەروەری و کەرامەتی مرۆڤایەتی. واتە هەمان ئەو پارادایمەی کە وتم لە شۆڕشی دەستوریدا نیشانەکانیمان بینی، ئێستا لە ئاستێکی زۆر قووڵتر و ڕەگداکوتاوتردا لە هەموو جیهاندا سەرهەڵدەدات بۆ وەستانەوە دژی فەلسەفە و کولتووری سەروو کۆنەپەرستانەی ڕێژەگەرایی کولتووری و فرە کولتوری. بڕوای من ئەمە ئاڵای شۆڕشی ژنانە لە ئێران و ئەم شۆڕشە بڕیارە ئەم کولتوورە لە ئاستی جیهانیدا بگۆڕێت.

١٦ی دێسەمبەری ٢٠٢٢

سوپاس بۆ ئەمیر تەوەکولی بۆ نوسینەوەی دەقی سەرەتایی ئەم چاوپێکەوتنە.

لەسەر ئاگرێکی کز..

فازیل شەوڕۆ

جاران کوا نەوت و گاز و کارەبا هەبوو، چێشتلێنان و ئاوگەرمکردن و خۆگەرمکردنەوە هەمووی بە دار و جیلکە بوو. وەبیرم دێ، نەنکم کە کەیبانوێکی دەستڕەنگین و مەعلان بوو، جاروبار بە ژنانی دەگوت:"مەنجەڵۆکە بخەنە سەر ئاگرێکی کز و لێی گەڕێن تا بەخۆی دەم دەدا."

ئیمڕۆ، وای دەبینم، برایانی عەرەبی چاوڕەش، بە کۆمەک و پشگیری و ڕاوتەگبیری دەوڵەتدارەکانی دەرودەرواسێی وەک قەتەر و سعوودیە و ئێران، بە دزی و بە ئاشکرا، باشووری کوردستانیان لەسەر ئاگرێکی کز داناوە و هێدی و حەلیم، بە هێمنی و لەسەرخۆیی، وردە وردە بە پێدزە و بە گورگەلۆقە، لە هەوڵی گۆڕینی دیمەگرافیای ئەو وڵاتەن. لە هەموو شەقام و جادە و کۆڵان و سەرە کۆڵانێکی شارێکی وەکو

هەولێرە، بە چایخانە و چێشتخانە و دەلاکخانە و مەیخانەکانەوە بە زمانی عەرەبی لێگەڕێت دەدوێن. تەنانەت سەوزەفرۆش و کەنەفرۆش و کەترەفرۆش و نەکفرۆش و لەبزینەفرۆش و تووتنفرۆشەکانیش. لەسەر دوکانێک، هەندێ بەیەی نیگارکێشانم دەویست، هەرچەندی کردم و کراندم، خاوەنەکەی، بە کوردی نەیدەواندم، ئەو بەعەرەبی و ئەمن بە کوردی، ئەمن بە کوردی و ئەو بە عەرەبی، ئاخر لەو باوەڕدانەبوو، منێک بەو سەرە سپییەوە عەرەبیزان نەبم!

لە سەرکەوتانی گەڕەکەکێک، کە زەرینەی ئەستا عەرەبن، شەش حەوت کوریژگەی پارچەپۆم بینی، خەر هەموویان ئاڵایەکی بە قەد دەفتەرەکیان لە ئەنتەنەی پایسکلەکانیان بەستبوو و بە بازنەیی بەدەوری یەکدا دەخوولانەوە. من وای بە چووم، مەحاڵە، ئەو منداڵانە بە خۆیان چووبن، بە ئەژانەی خۆیان ئەو ئاڵایانەیان کڕیبێ و لە پاشکۆی پایسکلەکانیان بەرزیان کردبێتەوە، حەتمەن، ئەو ئەفتارە، دەستێکی ئاقەمەندتری لە پشتە، تا لە ئەستاوە لە ناخی ئەو منداڵانە ئەو حەقیقەتە بەوەنە کە ئەرە خاکی ئەوانە و نیشانی منی کوردیشی بدا، کە ئەو (لەڕەدا حزووری گەرمی هەیە.)

ئەستەم حەوەزی شاعیر، لە قەسیدەیەکیدا کە نەخشەی کوردستان دەکێشێ، بەشێک لە شاری کوت و بەدرە و جەسان و سەعدیەی بە خاکی کوردستان داناوە ـ ئەم دەقەرانەی لە خوارووی خانەقین و بەغدان.

کەچی من لە ساڵی (٢٠١٧) ئەم کەوتە ئاوەدانییەکی دوو سێ ماڵی، لە بناری کێوی ئاوەگرد ـ ئەو چیایەی وەکو قەندیل، هەرگیز و سوپای عێراق نەیتوانی داگیری بکات و هەمیشە بارەگای شوعییەکان بوو، بینیم، هەموانیان لە برا چاوێشەکانی باشووری عێراقن. جا کاتێک ئەو (خەمەم) بە هاوڕێیەکم باسکرد کە مەقامێکی باڵای هەبوو هەم لە حزب و هەم لە حکوومەت، بە بزەیەکەوە گوتی:

"ووەڵا مامۆستا، ئەو عەرەبانە، گاوانی گاوگەلەکانی ئێمەن لەو هەوەز و مەڵگە و تەویلانەی بناری ئاوەگرد، ئەوە زێدی ئێمەیە!"

روو لە کوێ بکەم، حاجی قادری کۆیی هاوار و فیغانی بوو شینیدەگێڕا:

خاکی جەزیر و بۆتان، یانی وەلاتی کوردان
سەد حەیف و سەد مەخابن، دەیکەنە ئەرمەنستان

منیش دەبێ لە بڕێ خەمەوە، بە دزییەوە بڵێم:

خاکی قەراج و گەرمیان، یانی وەلاتی کوردان
سەد حەیف و سەد مەخابن، دەیکەنە عەرەبستان

جا کوێگەلینە، ئازیزانی من، (ئێوان)، تەگبیر و مشوورەکەیان هەندێ بە ئەقەمەندی کردوە، کە هەموو کەس پەیی پێ نابا. هەمیشە پایتەخت، دەسەڵاتە، تەنانەت لە کاتی بەرپاکردنی کودەتای سەربازیش، تا

پێتەخت نەکەوێ، ئەو وڵاتە هەر لەسەر پێیە، بۆیە (ئەوان) لە هەولێری پێتەختەوە، بە هێمنی و لەسەر ئاگرێکی کز وا نەخشەکەی خۆیان جێبەجێ دەکەن.

بۆ یەکەمین جار، من دوو گومانم لەلا درووست بوو، قەت پشتر، من شتی وام بە خەیاڵ دانەهاتووە:

گومانی یەکەم:

بەڕاستی! بەڕاستی! ئێرە حەویجەیە یان هەولێڕە!

گومانی دووەم:

بەڕاستی! بەڕاستی! ئەمن (ئەبو عەباس)م، یان شەوڕۆ! – ئەدی بۆ هەمووان بە عەرەبی دەمدوێنن؟

لە دوبلن، تووشی ئینگلیزێک بووم، هێندە بە جوانی بنزاری حیجازی قسەی دەکرد، بە شیعری میللی عەرەبیشەوە، ئەقلم قبوڵی نەدەکرد.

گوتی:"سا□□انێک لە سعوودیە ئەندازیار بووم، ئاخر لەوێ دەبێ بە عەرەبی قسە بکەی!"

لە وڵاتێکی وەکو سعوودیە، کە (١٣٩) نەتەوە و زمانی لێیە، ئەفغانی و مەکسیکی و فیلپینییەکانیش بە عەرەبی قسە لەگەڵ سعوودییەکان دەکەن.

خێرە، لە هەولێر دەبێ، من بە عەرەبی، برا چاوڕەشەکانی باشوور و بدوێنم؟

ئەو ماستە سەر پەتێکی تێدایە.

وەک ئەو ئاگر کزەکەی کە دیمۆگرافیای نیشتیمانەکەم وا دەگۆڕی، جەرگم کزەی لێوەدێ.

لێ نازانم ڕوو لە کوێ بکەم.

خودا شاهیدە، ڕەگەزپەرستیش نیم و بە دەیان هاوڕێی گیانی بە گیانی عەرەبم هەیە.

بەڵام…!

نامەیەک بۆ هاوڕێیەکی شاعیرم سەباح ڕەنجدەر.. ناڵه حەسەن

سڵاو هاوڕێی خۆشەویستم (سەباح ڕەنجدەر). بە هیوام ئاسوودە و تەندروست بیت.

بە سەلیقەیەکی پڕ هەستەوە زێتر لە جارێک، قەسیدەی (تەواو بۆ دواجار لێرەوە دەڕۆین)م خوێندەوە، چێژی زۆری پێبەخشیم، بە بڕوای من یەکێکە لە قەسیدە نایابەکانی تۆ، دەقەکە زێتر فۆرمێکی درامی هەیە، دەقێکی درێژ ل□ نێویدا کۆمەڵێک دەقی تری جودای لەخۆگرتبێت، وەک ئەوەی ڕۆمانێک چەند کاراکتەرێکی سەرەکی هەبێت و هەریەک لەو کاراکتەرانەش بە کۆمەڵێک ڕووداوەوە دەورەدرابن. لەم شێوە دەق و فۆرمانەدا کە زمان بە چڕی ئیشی لەسەر کرابێ و وشە و ڕستەکان لە پەیوەندییەکی توندوتۆڵدا بن، کردنەوەی کۆد و هێماکان بۆ بەرجەستەبوونی خوێندنەوەیەک و دیاریکردنی ناوەڕۆکێک ڕەنگە کارێکی سانا نەبێت، من نامەوێت لەم نامەیەدا باس لە پەیوەندی فۆرم و ناوەڕۆک بکەم، بەڵام هەر ئەوەندە دەڵێم لە هەموو دەقێکی شیعری (ناوەڕۆک) بوونێکی نادیاری هەیە، لەڕێگای خوێندنەوە ئەو بوونە دەردەکەوێت، دەرکەوتنەکانیش لە خوێنەرێکەوە بۆ خوێنەرێکی تر دەگۆڕێت، لە دەقی (تەواو بۆ دواجار لێرەوە دەڕۆین) خوێنەر لە ڕێگەی هەندێک لە وشە و ڕستە و دەستەواژە شیعرییەکانەوە، دوای ڕامان و قووڵبوونەوە دەتوانێ بڕێک لە کۆد و هێماکان بکاتەوە، (ڕەنگە) بە ناوەڕۆک و خوێندنەوەیەک بگات. من بەشبەحاڵی خۆم لەم دەقەدا زۆرێک لە ڕستە و دەستەواژەی شیعری جوانم خوێندەوە، کە هەم چێژبەخش بوون، هەم وەکو میتافۆر و هێما و وێنەی شیعری لە پشتیانەوە هەڵگری کۆمەڵێک گوتن و کێشمەکێش بوون، بەتایبەت کێشمەکێشی نێوان (ژیان و مردن). من لێرەدا (هەندێک) لەم ڕستە و دەستەواژە شیعریيانە دەنووسمەوە دواتر هێندەی بۆم بکرێت قسەیان لەبارەوە دەکەم.

_ لە شیعری (ڕوخسار و شوێن):

دیکتاتۆر بەسەر خوانماندا پژمی
هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما
گەڕاينەوە بەرسێبەری درەختی گۆڕستانەکان

مر□ق شاراوە و نهێنی درۆی ژیرە
نانی کردە تاشەبەرد

گۆڕیان بەتاڵکردين و ئێسکیان کردە قۆپچە

_ لە شیعری (جێناوەکان):
با بگەڕێینەوە دواوە هێز تووڕەیە لە سێوی کەوتوو
با بگەڕێینەوە دواوە باران خوێواوی لێدەچۆڕێ و
دەیکاتە هەڵم و دەبێتە تانەی چاوە

▪ لە شیعری (گەشەی ڕەنگ):
شۆڕش ش□ پڕە لێی داوە
ناتوانێ مەلە بکا

دیکتاتۆر ڕۆنی لەبن پێی شۆڕشگێڕدا
هەڵیخلیسکاند بەرەو ڕوونا کی□کی چرووک

_ لە شیعری (ئاوازی چاوپێکەوتن):
سەرزەمین تەواو ماندووە
پێویستی بە چاوپێکەوتنی دەنووک و باڵە

_ لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت)
هەناسە سواریت باڵندەیەکی هێلکە شکاوی هەڵکورماوە
گوتم لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خۆشە
بە ئارەزووی خۆم لە بەهەشت ناچمە دەرەوە

_ لە شیعری (بێڕەنگ):
ئەو ڕۆژەی مر□ق دروست بوو
بێڕەنگ هەموو ڕەنگەکانی دابووە دنیا

_ لە شیعری (کاتی تایبەتی ڕووبار)
کلیل لە دەستی دیکتاتۆر بەفڕێنن
بیخەینە گەنجینەی منداڵێک

زۆرنین ئەو دەقانەی بە چەند دێڕێکی شیعری دەتوانن تەعبیر لە تراژیدیایەکی گەورە، یان ژیانێکی پڕ لە ئازار و مەرگەسات بکەن، یان ڕەسمکردنی ئەو زەمەنەی مرۆڤەکان لەنێو شەوەزەنگێکی تاریک و لە گۆڕستانێکی گەورەدا هەناسە دەدەن، یان هەموو خەونە گەورەکان دەبن بە تۆزوغوباری دەم ڕەشەبا. شاعیر لەو دەقەدا ڕۆحێکی تووڕە و ماندووە، بێزار لە هەلومەرجێک کە دەتوانین بە هەلومەرجی مردنی خەونە جوانەکان ناوی ببەین، ڕۆژگارێکە کە دیکتاتۆر خاوەن هەموو دەسەڵات و هێزێکی گەورە و ڕەهایە، لەڕێگەی ئەم هێزەی دیکتاتۆرەوە هەموو پەیوەندییەکان و یاسا و ڕێساکان ناڕێک و ناتەندروست دەبن و جووڵە و ئاراستەکانی ژیان دەشێوێندرێ، کە هیچ بەها و حورمەتێک بە ئەوی تر و مرۆق و بەها مرۆییەکان نامێنێتەوە، نیشتیمان دەبێتە گۆڕستانێکی گەورە، شاعیر لە شیعری (ڕوخسار و شوێن)دا، وێنەی ئەم نەهامەتیانەمان لە دیمەنێکی شیعریی جوان و سەرکەوتوودا بۆ دەکێشێ و دەڵێ (دیکتاتۆر بەسەر خوانماندا پژمی هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما گەڕاینەوە بەرسەبەری درەختی گۆڕستانەکان)، دیکتاتۆر بێڕەحمانە بەسەر خوانەکان دەپژمێ و دەڕشێتەوە، خوانەکان پیس و ژەهراوی دەکات، دواتر هیچ نیشانەیەکی خواردن نامێنێ و سفرەکان بەتاڵ و خاڵیی دەبن، مرۆڤەکانیش بە سکی برسییەوە لەبەر سەبەری درەختی گۆڕستانەکان ڕۆژەکانی تەمەنیان دەژمێرن، چونکە نان بۆتە (تاشە بەردێکی گەورە!). شاعیر لە دێڕێکی تردا وێنەیەکی گەورەترمان بۆ دەکێشێ و دەڵێ (گەڕیان بەتاڵ کردین و ئێسکیان کردە قەپچە)، ئەمە دێڕە شیعرێکی تا بڵێی جوان و شیعرییە، پڕ لە جووڵە و پڕ لە قسەیە، واتە دیکتاتۆر لە ڕێگەی ئەو هێز و دەسەڵاتە ڕەهایەی هەیەتی، وەک بازرگانێکی بێڕەحم نەک بەروبوومەکانی سەرزەوی، بەڵکو چاوی بڕیوەتە ئەوانەی ژێرزەویش، ئەوەتا گۆڕەکان بەتاڵ دەکەن و ئێسکەکان دەکەنە قەپچە، شاعیر لەم وەزعە ناڕازی و نائارامە، چونکە لە خەیاڵی ئەو، گۆڕستان شایستە بە مرۆق نییە، لە خەیاڵی ئەو (پەپوولەکان دەمەخەنە نێو دەمی یەکتری و کەمانچەژەنەکانیش سەمفۆنیای گوڵ و نان دەژەنن!)، ئەو هەمیشە لەنێو خەیاڵە شیعرییەکانیدا، خەون بە دنیایەکی جوانتر و باشتر دەبینێ، لەنێو بیرکردنەوەکانی ئەودا، مرۆق پیرۆزترین بوونەوەرە و شایستە بە هەموو خۆشییەک و سەروەرییەکە. ئەوەتا ڕوون و ئاشکرا لە

شیعری (بێڕەنگ)دا، پێمان دەڵێ (ئەو ڕۆژەی مرۆڤ دروست بوو بێڕەنگ هەموو ڕەنگەکانی دابووە دنیا!)، دەکرێت (بێڕەنگ) هێما بێت بۆ خالقێک، بەڵام خالقێکی نادیار، لێرەدا سەروەری و بەهای مرۆڤمان بۆ ڕەسم دەکات، شاعیر دەخوازێ ئەم ژیانە بگۆڕێت، سەرزەمین و بەرسێبەر و مالەکان نەبنە گۆڕستان (چونکە لای ئەو سەرزەمین تەواو ماندووە، پێویستییان بە چاوپێکەوتنی دەنووک و بال□□) (د□نووک و بال□) ه□مایە بۆ فڕین، واتە جێهێشتنی ئەو سەرزەمینەی کە ماندووە و بۆتە گۆڕستانێکی گەورە، واتە دەخوازێ ژیان بگەڕێتەوە باری ئاسایی و بەها و ڕێز و سەروەری بۆ مرۆڤەکان بگەڕێتەوە، بەڵام گۆڕان بەچی دەکرێت؟ ئەوە ئاشکرایە هەموو گۆڕانێک چ ڕۆشنبیری بێت، یان سیاسی، یان کۆمەڵایەتی، بێگومان بە ڕاسان و شۆڕش دەکرێت، بەڵام هەیهات لێرەدا (شۆڕش شەپڕە لێی داوە ناتوانێ مەلە بکات!)، چونکە (دیکتاتۆر ڕۆنی لەبن پێی شۆڕشگێڕدا هەڵیخلیسکاند بەرەو ڕووناکییەکی چرووک!) واتە دیکتاتۆر ڕۆنی لەژێر پێی شۆڕشگێڕەکان ڕۆکردووە و هەموویان خلیسکاون و کەوتوون، بەمانای هەموویان، یان ئەوەتا لە خشتەبراون، یان ئەوەتا دەستەمۆبوون، ئێستا لەنێو نائومێدییەکی گەورە و لەنێو ڕووناکییەکی چرووک ڕاکشاون)، ئیتر گۆڕان چۆن ڕوودەدات؟ بۆیە شاعیر کە دڵنیا دەبێ لەوەی بەم هەموو کەوتن و نائومێدییە گەورا نەوە ترووسکایی هیچ گۆڕانکارییەک نابیندرێ و بەم زووانە هیچ گۆڕانێک ڕوونادات، بەڵام لەگەڵ ئەوەش ناتوانێ بێدەنگ بێت، چونکە ئەو شاعیرە و (شیعریش فۆرمێکی بێدەنگ نییە) بۆیە دەخوازێ (کلیل لە دەستی دیکتاتۆر بڕفێنن بیخەنە گەنجینەی منداڵێک) (گەنجینەی منداڵ□) ل□رەدا هێمایە بۆ دەستێکی پاک و ئەمین، شاعیر دەخوازێ گەنجینەکە بگوازرێتەوە بۆ دەستێکی ئەمین، تا چیتر مرۆڤەکان سفرەیان خاڵیی نەبێت و لەژێر سێبەری درەختی گۆڕستانەکان ڕانەکشێن، بەڵام شاعیر لەوەش نائومێد دەبێت، واتە بە وەزعێکی ئیفلیج و تا چاوبڕکات هەر تاریکیی بێ، بۆیە هەر لەنێو نائومێدییەکانی خۆی دەمێنێتەوە و دەڵێ (با بگەڕێینەوە دواوە باران خوێواوی لێدەچۆڕێ دەیکاتە هەڵم و دەبێتە تانەی چاو)، ئیتر تەواو، کە باران خوێوای لێچۆڕا، درەخت و گیا و سەوزاییش دەمرن، وردە وردە مرۆڤەکانیش، بەمانای ئیتر (تەواو دواجار هەموومان لێرەوە دەڕۆین)، گوتمان شاعیر لەنێو نائومێدییەکی گەورەدایە، یاخی و بێزار و ماندوو و تووڕەیە، بە گومانێکی تۆخ و بە چاوی ڕەخنەوە لە هەموو گۆشەیەک دەڕوانێت، لە هیچ شوێنێک ئارام ناگرێ و ناحەسێتەوە، لەگەڵ ئەوەی هەموو یاساکان و هەموو دۆخەکان ناڕێک و شێوێندراون، ژیان هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە، شاعیر لەم گۆڕستان و لەم ژیانە مەرگەساتییە تەنها شوێنێک شک دەبات بتوانێ

تیایدا هەناسە بدات و ئارام بێتەوە ئەویش (شاری شیعرە) وەک ماڵێکی ئارام).) ئەوەتا خۆی لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت)دا دەڵێ (گوتم لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خۆشە ئەها شیعرم لەدیارە و وەک کاتژمێری چوونە ژوان ڕێکی خستووم)، ئەو دەڵێ (شاری شیعر)، بەڵام شاریش هەر شوێنی ژیانە، بەڵێ من دەڵێم ماڵ، واتە لەنێو ئەم هەموو نەهامەتی و نائومێدییە گەورانەدا شیعر تاکە هیوایە کە بۆی دەژی و لەنێو ئەم هەموو ناڕێکیانەدا (ماڵی شیعر) ژیانێکی ئارامی پێبەخشیوە وەک کاتژمێر جەستە و دەروونی ڕێکخستووە. هەر ئەوەندەش نا، دەڵێ (بە ئارەزووی خۆم لە بەهەشت ناچمە دەرەوە)، ئەو شاعیرێکی نوێخواز و داهێنەرە، لەنێو ڕووبەری شیعر و داهێنان ناسنامەی شاعیربوونی بەدەستهێناوە، ئیتر کەسە داهێنەرەکانیش دەبن بە موڵکی مێژوو و مرۆڤایەتی بە تاهەتا لەنێو ئەبەدییەتدا دەمێننەوە، لەبەر بەهەشت هێمایە بۆ مانەوە لەنێو ئەبەدییەتدا.

تا ئێرە بەشی یەکەمی نامەکەم بوو لە بەشی دووەمدا، دەمەوێت لە دەرگای بابەتێکی گرینگ بدەم ئەویش لە ڕێگەی دێڕە شیعرێکی نێو ئەم دەقە، لە شیعری (جێناوەکان)دا دەڵێت (با بگەڕێینەوە دواوە هێز تووڕەیە لە سێوی کەوتوو.)، لەم دێڕە شیعرەدا جوانییەکی بێوێنە بەرهەم هاتووە لە هەمانکات، بارگاوییە بە خەیاڵی زانستی و فەلسەفی، لە سەرەتا ئەو پرسیارە لەلای خوێنەر دروست دەبێ بۆ هێز تووڕەیە لە سێوی کەوتوو...؟! لەنێو قووڵایی بیرکردنەوەدا ڕاستەوخۆ بیرمان بۆ لای (نیوتن و هاوکێشەی کێشی زەوی) دەچێت، دواتر تێکەڵ بە ململانێی نێوان هێزەکانی مردن و ژیان دەبینەوە. لەم وێنەیەدا دیکتاتۆر زەوی کردۆتە گۆڕستانێکی گەورە، زەوی هێمایە بۆ مردن، ئاسمان لە سەرووی سێوەکەوە، ڕووناکی و خۆرەتاو و ئەستێرەکان و بەپێی بیرکردنەوەی ئایینەکان خوداوەندەکانیش لەوێن، خوداوەندیش خاوەن هەموو دەسەڵات و هێزەکە، ئاسمان هێمایە بۆ ژیان، لەنێوان ململانێی (هێزی زەوی و هێزی ئاسمان) سێوەکە ململانێ و ئەنجامەکان یەکلایی دەکاتەوە، دەکرێ سێوەکەش هێما بێت بۆ (مرۆڤەکان و نیشتیمان و هەموو شتە جوانەکان.)، دواجار سێوەکە دەکەوێت.، هێزی مردن واتە (هێزی زەوی) زاڵدەبێت بەسەر (هێزی ئاسمان) واتە هێزی ژیان، بێگومان لەبارزروفێکی وا کە شۆڕش شەپۆلی لێی دابێ و شۆڕشگێڕەکان هەڵبخلیسکێن و بکەون، هەروەها چاویان پێبێ لە ڕووناکییەکی چرووک، ترووسکایی هیچ گۆڕانکارییەک نەبیندرێ و مرۆڤەکان بە سفرەی خاڵییەوە لەژێر سێبەری درەختی گۆڕستانەکان پاڵکەوتبن بێگومان جووڵەکان بە ئاراستەی مردن دەڕۆن بۆیە شاعیر لەنێو ئەو نائومێدییە گەورەیەدا دەڵێت (تەواو بەدواجار لێرەوە

دەڕۆین)، ئەم دێڕە شیعرە ڕەهەند و ماناکانی، بۆ من جگە لە ئێستیتیکا و چێژ، گرینگی و مانا یەکی گەورەتری هەبوو، من مانیفێستێکم نووسیوە لە (سێ بەش) پێکهاتووە، گۆشەنیگا و تێڕوانین و بیرکردنەوەکانی ئەزموونی خۆمم بۆ شیعر لەم مانیفێستە چڕ کردۆتەوە، کە بەشی یەکەمی بەناوی (شیعر فۆرمێکی بێدەنگ نییە) (بەشی دووەم شیعر عەشقێکی گەورەیە.) لەم بەشەدا واتە لە بەشی دووەم دەڵێم (شیعر ئەو عەشقەیە پڕاوپڕە لە خەون و ئومێد و جووڵە، فۆرمێکی پڕ لە قسەیە و هاوتەریبە لەگەڵ ژیان و بەها مرۆییەکان، شاعیر بیرمەند نییە، بەڵام لە ڕێگەی بیرکردنەوەکانی دەتوانێ پرسیاری بیرمەندانە بەرهەمبهێنێ، شاعیر فەیلەسووف نییە، بەڵام لە ڕێگەی پاشخانە مەعریفییەکەیەوە دەتوانێ پرسیاری فەلسەفی بوروژێنێ، شاعیر گەڕیدەیەکی جوانناسە بۆ دۆزینەوەی جوانییەکان هەموو گەردوون ل□ بەردەمی دایە، ئاسمان و کیشوەرەکان و ئۆقیانووسەکان و تەنانەت وردە ئەستێرە دوور دوورەکانیش، دواجار شیعر عەشقێکی گەورەیە، ئەشقیش میلۆدییە بەردەوامەکەی ژیانە و ژیانیش دەقێکی شیعری ناوازەی پڕ لە جوانی و چێژە). ئەم دەقە ئەوەی پیشانداین کە شیعر (فۆرمێکی بێدەنگ نییە)، شاعیر دەتوانێ دەنگ و هاوارەکانی خۆی بەسەر هەموو ئەو هێز و هۆکارانە بەرز بکاتەوە کە دەیانەوێت ژیان ناشیرین بکەن و خەونە جوانەکانی مر□ق ل□ بارببەن، هەروەها شیعر لەتوانایدا هەیە، بارگاوی بێت بە خەیاڵی زانستی و فەلسەفی و لەنێو مەعریفەیەکی فرەڕەهەند ئیش بکات، دواجار پرسیاری زانستیی و فەلسەفیش بورووژێنێ، بۆیە دڵخۆش بووم بە خوێندنەوەی ئەم دەقە بۆ من وەک ئەوە وابوو بە قەڵەمی جوانیی نووسرا بێتەوە، ئیتر هاوڕێی شیعرییم، دووبارە هیوای خۆشبەختی و بەختەوەریت بۆ دەخوازم، بە ئومێدم لەنێو ڕووبەری شیعر و ڕووبەری داهێنان، قەڵەمەکەت هەر بە بڕشت بێ و سڵاو لە شیعری باڵا.

۱۲/ ۹ ۲۰۲۰ – کەنەدا

تێبینی قەسیدەی (تەواو بۆ دواجار لێرەوە دەڕۆین) لە (دە) شیعری تر پێکهاتووە بەم ناوانە (ڕوخسار و شوێن, جێناوەکان, ڕێگاکانی دەورووبەر, گەشەی ڕەنگ, ئاوازی چاوپێکەوتن, بلیتی ژمارە بیست و هەشت, ئەمڕۆ گۆرانییەک دەگوترێ, بێڕەنگ, کاتی تایبەتی ڕووبار, ستایشێک بۆ جوودی).

کتێبەکی نوێی ستیڤان شەمزینی چاپکرا

کتێبی "شارستانی کۆلاپس- ژیان و خۆشەویستی لە سەردەمی سەرمایەدارییدا" ناونیشانی کتێبەکی نوێی ستیڤان شەمزینییە، لە دوو توێی 660 لاپەڕەیی قەبارە گەورەدا، بەم کتێبەش ژمارەی کتێبە چاپکراوەکانی نووسەر گەیشتە 23 کتێب، ئەم کتێبە لە پێنج بەشی سەرەکی و پێشەکی و پاشەکییەک پێکهاتووە بەم شێوەیە:

بەشی یەکەم: لە خۆشەویستییەوە بۆ خۆشەویستی

ئەم بەشە چەند سەر باسەکی لە خۆیدا کۆکردووەتەوە بەم ناونیشانانە

-چییەتی خۆشەویستی

-دوالیزمی خۆشەویستی و سێکس

-جەستەی بایۆلۆژیی و جەستەی کولتووریی

-ناشرینکردنی جوانی، سەردەمی ساف و لوسی

-ئیپۆسەکانی خۆشەویستی

-شیعری رۆمانسی یان شیعری پۆرنۆ؟

بەشی دووەم: شارستانیی کۆلاپس

ئەم بەشە چەند سەرباسەکی لە خۆیدا کۆکردووەتەوە بەم ناونیشانانە

-بەرخۆریی، فریودانی ئارەزوو

-چەوساندنەوەی ژینگە

-شەپۆلی چوارەم، ژیان لە شانشینی دیجیتاڵیدا

-سیستمی هیچوپووچی و هەژموونی ئەوباشەکان

-سەرکەوتنی ساناتەس، گەڕانەوەی تارمایی جەنگ

-داماڵینی رادیکاڵیزم، سەرمایەداریی و گۆشەپێدانی مرۆیی

-کەوتنی خۆرئاوا، ژیانەوەی راسیزم و راستڕەویی

-رەخنەی رەخنەکان، رەخنە لە عەقڵی ناعەقڵانی

-ئایدیای شۆڕش لە سەردەمی دژە شۆڕشگێڕییدا

-هونەری ئاڤانگارد ترووسکەی شەوەزەنگ

بەشی سێیەم: مەرگ لە چاخی نەمرییدا

ئەم بەشە بریتییە لە توێژینەوەیەکی فرەلایەنی چەمکی میتافیزیکیی مردن و نەمریی لە 55 لاپەڕەدا.

بەشی چوارەم: راڤەی تیۆلۆژیی

ئەم بەشە دوو سەربای لە خۆگرتووە بەم ناونیشانانە
-خودا مەتەڵێک لەودیو بوون و نەبوونەوە
-ئاین وەک تلیاک، بێ ئاینیی وەک ئاین
بەشی پێنجەم: بیرکردنەوەی چەپ بە کوردیی
ئەم بەشەش دابەشبووە بەسەر سێ سەرباسدا بەم شێوەیە
-مارکس خێوێک بە ئاسمانی جیهانەوە
-داکۆکی لە سۆشیالیزم
-بەرگریی لە کوردبوون

کتێبەکە لەسەر ئەرکی دارایی نووسەر خۆی چاپ بووە، لە سەرەتای ساڵی نوەدا لە زۆرێک لە شارەکانی کوردستاندا مەراسیمی بە دیاری بەخشینی بە ئەنجام دەدرێت.
ئەم کتێبە لەلایەن هەرێم عوسمانەوە دیزاین کراوە و لە چاپخانەی کارۆی شاری سلێمانی بە تیراژی 1000 دانە چاپکراوە.

چەند کۆپلە شیعرێک.. زانا کوردستانی

(١)
ئەمن
وەك یەعقووبم!
گەر چاوەکانیشم
کوێربن
نائومێد نابم
بۆ دیتنی تۆ….!!

(٢)
هەمەو ئیواران
بۆت چایی دەم دەکەم
بەڵام تۆ نیەی!
هەتاسەر چاییەکە له تام ئەکەفێ!
وەکوو گۆتنی:

“خۆشم دەوێکانت”

(٣)
جەماڵی تۆ پڕ لە ژانە،
رێشە دڵیان
– ئەو پیاوەکانی وا تۆیان دیەی!
…
لە ئێش ئیشق تۆ،
– یان ئەمرن،،،
یان کە شایەر!!!

زانا_کوردستانی

گوزارەی نەوەی دووەمی کورد لەهەندەران..125.. دڵشاد تاقانە

سەدوبیستوپێنجەم کورتەگوزارە

نیوبرا..

گوێگرتەت دەکا و دەبی بەهەموو هەستەوە لێی ڕامینێی! چاوکێش و ژیکەلە لەگەڵ هەموو دوانێکی ئاوی چاوان دەبڕی و ئەبڵەق تەماشای دەکەی چونکە چاوەڕێی ئەوەی لێناکەی هەندە شیرین و خۆشدوێیە، گۆتەکانی نەستەق و لەجێیە. شازدە نەورۆزەک بەهاری دابووە تەمەنی کوڕیژگەی هەندەرانی یان ڕاستر کوردی هەندەرانی نەک ڕەوەندی کورد چونکە ڕەوەند بەواتای ڕەوی خێڵە لۆ کوێستان و گەرمێن خۆ ئەوانەنیشتەجێین لەهەندەران ڕەو ناکەن ڕاسترە بەکوردستانیانی هەندەران یا کوردی هەندەرانی ناوزەند بکرێن. ئینجا نەوەی دووه□می کە سامانێکی نەتەوەیی و نیشتمانیە هەروەک نەوت و گاز و.....تد. شایستەی گرینگیدان و خۆماڵیکردنەوەن. ئەوها قسە قسەی ڕاکێشا، بابی باسەکەی کردەوە پرسی: ئایا کوڕە گچکەی ژنە جیابۆوەکەی

خۆشدەوێت؟ کوڕەش: ئەدی کو لەخونی منە، با هەندەک گەورەبی زۆر شتی فێردەکەم دەیکەمە پیاو. لەکوردیدا زڕباب و زڕداک، هەروا زڕخوشک و زڕبرا هەیە بەڵام ناوی پەیوەندیەکە جۆرەک لەناڕێزی و بێ ئەرزشی پێوەدیارە واتا گرانگۆیە لەدەموزاران. باپیرەی بەزڕبرایەکانی دەگۆ: خۆ ئەو هیچی من نیە تەنیا کوڕی داکمە! ئەوجا لێرە خۆشباسەکە دەسپێدەکا.. بابی لێی پەست بوو: ئینجا خۆ ئەتو برای گچکەی خۆت هەیە؟ کوڕە: ڕاستە ئەو برامە بەس ئەوەی داکیشم نیوبرایە.

دڵشاد تاقانە

دیاری سەری ساڵ.. نەوزاد بەندی

هەموو کۆتایی ساڵێ
لە جیاتی مژدە و ئاهەنگ و گەشت ..
بە هەواڵێ
هەرێم ئەکەن بە بەهەشت …
با بەتی دوو سەد ملیارەکەی بەغا ،
دێتەوە سەرمێز ..
یەکەمجار بەهێز
کۆمەڵ بە کۆمەڵ
خۆیان ئەکەن بە ئەندازیاری
ئەیکەن به دیاری
پیشانی ئەدەن
دۆکیۆمێنت و
ڤیدیۆ و
فۆتۆ و
دنیایەک ڕێز ..
هەموو کۆتایی ساڵێ
لە جیاتی سانتا کرۆز ،
هەواڵی دوو سەد ملیاری بەغا

لە حەوزەوە بۆ ئاغا ..
دوو سەد ملیاری چاپی کاغەز
دوو سەد ملیاری ساختە ..
دوو سەد ملیاری کە لە هیچ وڵاتێ
یەک سەنت ناکا ..
ئەبێتە یەکەم هەواڵی
سەدان کەناڵی
لە هەموو پێوەرێکی
ڕۆژنامەوانی خاڵیی ..
ئەمیان ئاغاکەی ئەکا بە شانی
ئەویان ئاغاکەی ئەکا به باڵی
لێ ئەگەڕێن دوو سێ ڕۆژ
مێگەلی فەرمانبەر
دوور و نزیک
بیکا بە خەو و خەیاڵی ..
هەموو سەری ساڵێ …
دوو سەد ملیارەکەی بەغا
دێتە سەر سفرە ،
بە پەڕ و باڵەوە..
بە کوڵاویی ..
بە برژاویی ..
بە کنتاکی ..
بە کاڵیی ..
دوای دوو سێ ڕۆژ ..
هەواڵەکە ئەبێ بە هەڵم ..
کەناڵەکانیش لەگەڵیان
کلکیان ئەخەنەوە ناوگەڵیان ..